

PhDr. Jan Eichler, CSc.

Bezpečnostní hrozby a rizika spojené s režimem Saddáma Husajna a s jeho vojenským svržením

Terminologický úvod

Americká „Strategie boje proti šíření zbraní hromadného ničení“ ze září 2002 pojednává o tzv. kontraproliferaci. Vymezuje ji jako vojenskou akci, která zahrnuje všechny možnosti a je namířena proti tomu, aby „proti Spojeným státům, jejich vojskům v zahraničí nebo proti jejich přátelům či spojencům byly použity zbraně hromadného ničení“. Nová americká strategie vyvolala mj. rozsáhlou debatu o tom, jaký je rozdíl mezi preventivní a preemptivní válkou.

V anglických textech se v této souvislosti užívají dva výrazy: „preventive war“ a „preemptive war“. Oba termíny se do českého jazyka většinou překládají shodně, jako preventivní válka. Nicméně rozdíly tu mezi oběma výrazy jsou. Preemptivní válka není preventivní válkou. Preemptivní válka (preemptive war) je válka, při které země zahajuje boj nikoli proto, že země má agresivní úmysly, ale proto, že je téměř jisté, že na ni bude podniknut útok. Zahajuje se v případě, je-li tato země zranitelná, nechráněná proti možnému útoku, je-li v situaci, kdy by se nemohla úspěšně hájit, pokud by bylo agresorovi umožněno, aby zaútočil první [1]. Tak bylo zřejmě vyhodnoceno postavení USA vůči anonymním teroristům, jež mají své základny a podporu v některých blíže neurčených muslimských státech. Tzv. preemptivní útok (preemptive attack) je potom zahajován na základě nezvratné jistoty, že nepřátelský útok skutečně hrozí [2].

Robert Litwak, ředitel mezinárodních studií na Woodrow Wilson International Center, uvádí, že pod pojem prevence bychom měli zahrnovat všechna opatření, jejichž cílem je zabránit šíření zbraní hromadného ničení. Velmi důležitou úlohu přitom hraje diplomacie. Naproti tomu preemptivní vojenská akce přichází v okamžiku, kdy existuje bezprostřední hrozba, že nepřátelský stát se chystá použít ZHN proti USA, proti jejich vojskům v zahraničí nebo proti jejich přátelům či spojencům. Litwak dodává, že „preemptivní válka by měla být velmi výjimečným řešením v době, kdy jsou jasné důkazy o tom, že hrozba vojenského útoku ze strany nepřítele je naléhavá a nelze ji odvrátit jinak než použitím síly“ [3].

Strategie Bushovy administrativy vůči saddámovskému Iráku se odklonila od prevence a zaměřila se na preempci. Má za každou cenu zabránit tomu, aby diktátor Saddámovy typu si mohl opatřit a dále zdokonalovat arzenál zbraní hromadného ničení a dokončit vývoj zbraní jaderných, jejichž prostřednictvím by pak mohl vydírat sousední státy a dostat pod kontrolu jejich surovinové a ekonomické bohatství. Taková hrozba se pro Bushovu administrativu stala jevem, kterému je nutno předejít, i kdyby to mělo být i za cenu války.

Operace Irácká svoboda

Operace *Irácká svoboda* se stala čtvrtou významnou válkou postkonfrontačního období. Stejně jako ve všech třech předcházejících – tedy v operacích *Pouštní bouře*, *Spojenecká síla* a *Trvalá svoboda* – sehrály i v ní rozhodující úlohu USA a jejich ozbrojené síly. Ty se po jedenácti letech vrátily do míst, v nichž proběhl první postkonfrontační ozbrojený konflikt pod vedením USA a za účasti

jejich spojenců. Hlavním cílem úderu byl režim, proti kterému byly již jednou nasazeny. Tato válka měla svůj geopolitický a historický rozměr, který je delší než celé vládnutí Saddáma Husajna.

Geopolitické a historické determinanty

První geopolitická determinanta úlohy Iráku ve světové politice je dána tím, že jeho současné hranice byly vymezeny v roce 1920 vytvořením mandátního území Velké Británie, které na území historické Mezopotámie seskupilo tři rozdílné oblasti arabského a muslimského světa. Severní oblast obývají Kurdové, v centrální oblasti dominují sunitští Arabové a jihovýchod obývají šiitští Arabové. Z těchto důvodů irácký stát doposud žil v trvalém napětí se dvěma svými velkými a vlivnými sousedy: Tureckem na severu, a zejména pak s Íránem na východě. Ve vztahu k Íránu pak geopolitická determinanta nabyla rozměru rivalitu dvou dědičných nepřátel a potvrzuje silný a dlouhodobý vliv geografie a dějin jakožto dvou ze tří klíčových proměnlivých faktorů bezpečnosti a bezpečnostní politiky [4].

Úloha geografie se promítá do trvalé snahy o ovládnutí řeky Šat al Arab a významné oblasti Chúzistánu. Úloha dějin trvale se projevuje trvalým připomínáním v minulosti páchaných nespravedlivostí a křivd a vede k téměř neutuchajícímu vzájemnému napětí. Irák, bez ohledu na to, kdo zrovna je v Bagdádu u moci, vnímá svého východního souseda jako trvalou hrozbu. Tato percepce hrozby je o to silnější, že na šíity připadá 60-65 % celkového počtu obyvatel Iráku, zatímco sunnitů je pouze 32-37 % (Time Almanac 2003).

Stejně tak Irák chová nedůvěru ke svým Kurdům a trvale je podezřívá z úmyslu spojit se s ještě početnější kurdskou menšinou, která žije na jihovýchodě Turecka. Znovu je třeba připomenout, že bez ohledu na to, kdo zrovna stojí v jeho čele, se Irácký stát cítí být ohrožen jak zvenčí, tak zevnitř. Pocit trvalého ohrožení ze dvou stran doposud vytvářel předpoklady pro udržování represivního zřízení. Režim Saddáma Husajna se opíral zejména o armádu, policii, tajné služby a všudypřítomný strach.

Velmi silný, vnější vliv na iráckou politiku měla islámská revoluce v sousedním Íránu. Režim ajatolláhů si vytkl cíl obracet na správnou víru všechny muslimy a všude nastolovat své pojetí islámské vlády, a tím vyvolal obavy téměř v celém arabském světě. Snaha o šíření revolučního islámu až do oblasti Středního východu se stala vážnou hrozbou především pro arabské petromonarchie, pro Saúdskou Arábii, Sjednocené arabské emiráty, Kuvajt a další.

Prvním územím, které stálo jeho expanzi v cestě, však byl Irák. Ten se stal terčem Chomejního hněvu a dostal od něho nálepku zkorumpovaného ateistického státu. Chomejní vyzval ke svržení Saddáma Husajna a jeho „odporného režimu“, i když šlo o nemonarchistický režim původně nastolený stranou BAAS [5]. Znovu se tak potvrdilo, že pocit ohrožení ze strany Íránu je „neměnnou geopolitickou charakteristikou Iráku“ [6].

Neblahý vliv Saddáma Husajna

Saddám Husajn se tvářil v tvář přímé hrozbě ze strany svého východního souseda dopustil tragické chyby, která velmi neblaze ovlivnila osud celého Iráku. Oprávněně se odvolával na zájmy Iráku a jeho vlivu v arabském světě jakožto na referenční objekty svého jednání [7]. Jako bezpečnostněpolitický činitel s téměř absolutní mocí však rozhodoval a jednal především pod vlivem osobní ješitnosti a nenávisti vůči Chomejnímu. V září 1980 vypověděl tzv. alžírské smlouvy, které pět let předtím podepsal se šáhem Mohammadem Rézou Páhlavím [8].

Saddám spoléhal na to, že šiitská revoluce Írán oslabila a destabilizovala. Toho chtěl využít ke svržení režimu ajatolláhů a k tomu, aby v Teheránu dosadil pro sebe přijatelnější vládu, což

by mu bývalo umožnilo získat nadvládu v celé této oblasti, považované za arabský „heartland“ (místo, ze kterého vycházejí historické impulzy, ale které je nedosažitelné silami moře). Saddáмова očekávání se však nenaplnila. Po počátečních úspěších irácká vojska narazila na houževnatý odpor Íránců. Irácká agrese je sjednotila proti dědičnému nepříteli a snad nakonec i paradoxně zachránila i onu velmi problematickou islámskou revoluci. V roce 1983 dokonce íránská vojska vstoupila na irácké území.

Těžké důsledky války s Íránem

Po dobu celkem osm let trvající války (skončila 8. 8. 1988) se Irák těšil velké podpoře ze strany SSSR, ale také Francie [9] a USA. Žádný z těchto států nezasáhl, když Saddám v době, kdy se situace na frontě vyvíjela pro něho nepříznivě, nasadil chemické zbraně. V té době se totiž na Irák nahlíželo jako na bezpečnostní val, který bránil postupu rozpínavé šíitské revoluce dále na západ, směrem k sunnitským petromonarchistickým režimům, k Saúdské Arábii, Kuvajtu, Spojeným arabským emirátům. Tehdejší americký prezident Reagan měl pro Střední východ svého zvláštního zmocněnce, byl jím Donald Rumsfeld, dnešní ministr obrany. Ten také se Saddámem jednal v prezidentském paláci v Bagdádu v prosinci 1983 [10]. V následujícím roce pak obě země obnovily diplomatické styky přerušené po izraelsko-arabské válce v roce 1967.

Osm let trvající válka s Íránem vytvořila prostředí pro další upevnění diktátorského režimu Saddáma Husajna. Sunnitě a zejména pak ti, kteří jej podporují, ovládli všechny důležité mocenské pozice v hlavním městě, ve velitelském sboru armády a v celé státní správě. Dále se umocnil represivní charakter režimu, a to jak uvnitř, tak i na mezinárodním poli. Jeho politika se opírala především o zrady, intriky, veřejné popravy, šíření strachu, obrovské zneužívání státních prostředků. Dále se vyznačovala stále větším přeháněním vnitřních i vnějších hrozeb a paranoickou sekuritizací neexistujících hrozeb [11].

Druhé katastrofální chyby se Sadám dopustil při hledání zdrojů pro poválečnou ekonomickou obnovu. Nejprve požadoval finanční podporu od petromonarchistických režimů. Připomínal jim, že po dobu osmi let je zachránil před postupem íránských ajatolláhů. Chtěl, aby Iráku odpustily splácení válečných půjček ve výši 35 mld. USD, aby mu poskytly nové půjčky ve výši 30 mld. USD, aby cenu ropy zvýšily na 18 USD za barel a aby přiměly Kuvajt k dodržování kvót a cen OPEC. Když neuspěl, rozhodl se k zabránění celého kuvajtského území. Nejprve se však obrátil na velvyslankyni USA. Její odpověď, že USA v konfliktech mezi Araby „nemají vyhraněný názor“, si vysvětlil jako tichý souhlas s tím, co chtěl udělat [12]. Dne 2. 8. 1990 do Kuvajtu vyslal svá vojska s cílem zmocnit se jeho ropných zdrojů.

Dnes, s odstupem času, se dokonce vyskytují úvahy, že „kdyby se býval spokojil jenom s tou částí Iráku, která leží těsně při jižní hranici Iráku, USA by pravděpodobně nereagovaly“ [13]. Těžko soudit, nakolik je taková úvaha správná. Jisté však je, že obsazením celého Kuvajtu zašel Sadám příliš daleko. Vytvořil situaci, po které přišel vojenský zásah USA. Ty navíc během následujících pěti měsíců dokázaly vytvořit dočasnou koalici 33 zemí s celkovým počtem téměř 700 000 vojáků. Během války v Perském zálivu [14] byl vážně poničen vojenský, ale i průmyslový potenciál země. Bylo zabito 100 000 iráckých vojáků. Vedle mnoha vojenských kapacit byly zničeny elektrárny, rafinérie, ropné zdroje, sklady potravin, úpravný pitné vody, čističky odpadních vod a další důležité objekty. Navíc po válce následovaly ekonomické sankce, které měly těžké důsledky pro obyvatelstvo, zatímco Saddáмова kamarila se dále obohatila a upevnila svoje pozice.

Charakter bezpečnostních hrozeb spojených s operací Pouštní bouře

Hrozba pro Kuvajt

Z pohledu Kuvajtu šlo o bezprostřední, přímou, záměrnou a životní hrozbu vojenského charakteru. O přímou hrozbu se jednalo z toho důvodu, že Saddám mířil proti všem základům kuvajtského státu: proti jeho územní celistvosti, proti jeho státní svrchovanosti, proti myšlence, na které byl vytvořen, proti jeho přežití. O záměrnou hrozbu pro Kuvajt se jednalo proto, že Saddámovým cílem bylo ovládnout všechny kuvajtské ropné zdroje, vnutit tomuto státu politické uspořádání podle svých vlastních představ a zcela ho zbavit mezinárodněpolitického vlivu.

Vojenský charakter této hrozby vyplynul ze skutečnosti, že jejím hlavním nástrojem se staly irácké ozbrojené síly. V roce 1990 měl Irák vůči Kuvajtu zdrcující vojenskou převahu, která spočívala především na milionové armádě. Pozemní vojsko mělo celkem 47 divizí a 6 divizí Republikánské gardy, vyzbrojených počtem 5500 tanků (z toho tisíc připadalo na tanky T-72), téměř pět set vrtulníků nejrůznějších typů a silné dělostřelectvo. Ve výzbroji letectva byly především sovětské letouny MiG-23, Su-20, Su-24 a Su-25 a francouzské Mirage [15]. Naproti tomu Kuvajt měl pouze dvacetitisícovou armádu, jejíž pozemní vojsko sestávalo ze šesti brigád vyzbrojených 245 tanky západní proveniencí [16].

Na vážnost hrozby vyvolané iráckou agresí okamžitě upozornila Rada bezpečnosti OSN. Její rezoluce 660 z 2. 8. 1990 iráckou agresí jednoznačně odsoudila jako narušení míru a mezinárodní bezpečnosti. Vyzvala Irák, aby neprodleně a bezpodmínečně stáhl všechny své ozbrojené síly do pozic, v nichž byly 1. 8. 1990. Rezoluce 677 odsoudila irácké snahy o změnu demografické skladby Kuvajtu a o zvrácení poměrů nastolených legitimní kuvajtskou vládou.

Hrozba pro arabský svět

Vpád do Kuvajtu se stal hrozbou i pro řadu států arabského světa, a to především pro Saúdskou Arábii a pro Sjednocené arabské emiráty. Šlo o záměrnou hrozbu politicko-vojenského charakteru, neboť se potvrdily dvě důležité skutečnosti. První z nich bylo Saddámovo politické velikášství směřující k ovládnutí co největší části arabského světa. Nedílně s tím se potvrdila jeho rozpínavost a odhodlanost použít k dosažení svých cílů i přímé vojenské agrese. Saddámov režim se tak stal i hrozbou pro status quo na Středním východě. Před vedoucími činiteli států celé této oblasti okamžitě vyvstala otázka, co bude následovat po Kuvajtu, kam by mohl směřovat další Saddámov výboj. Proto se proti Iráku postavilo několik vlivných arabských států, a to nejen Saúdská Arábie a Sýrie, jakožto přímí sousedé Iráku, ale stejně tak i Egypt.

Hrozba pro mezinárodní společenství

Saddáмова agrese do Kuvajtu se stala hrozbou i pro mezinárodní společenství. Jednalo se o nepřímou hrozbu především politického charakteru. Nepřímou z toho důvodu, že pokud by nedodržování těch nejzákladnějších zásad mezinárodního práva prošlo jednému diktátorovi, mohlo by stát inspirací i pro další. I když o to Saddám třeba přímo neusiloval, vytvářel tak možný precedens pro další diktátorské režimy k tomu, aby podle libosti anektovaly své vojensky slabší, ale ekonomicky bohatší sousedy. O hrozbu politického charakteru šlo především proto, že po vojenském obsazení by následovalo vnucení diktátorského režimu Saddáмова typu.

Ropná determinanta oblasti Středního východu a Iráku

Důležitým činitelem významu Iráku v mezinárodních vztazích je ropné bohatství, které je nejvýznamnější součástí globální otázky zdrojů energií. Na ropu dnes připadá 40 % celosvětových energetických potřeb, na zemní plyn 25 %, stejný podíl na uhlí a 10 % na vodní a jadernou energii [17]. Předpokládá se, že v r. 2020 bude na ropu připadat 60 % celosvětové energetické spotřeby. Na celou oblast Středního východu připadá přes 60 % celosvětových zásob ropy. Na celosvětových zásobách ropy se země této oblasti podílejí následovně: Saúdská Arábie 25 %, Irák 11 %, Írán, Kuvajt a Spojené arabské emiráty, každý po 9 %. Zásoby celé této oblasti jsou téměř 700 mld barelů, africké země 70 mld barelů, Kaspická oblast (Kazachstán, Ázerbajdžán a Turkmenistán) 7 mld barelů, Venezuela 80 mld barelů, Mexiko 27 mld. barelů, Rusko 50 mld barelů, Norsko 10 mld barelů. Na Saúdskou Arábii připadá 10 % celosvětové těžby ropy a její rozpočet je z 80 % financován právě z příjmů za těžbu ropy. Očekává se, že kolem roku 2020 bude tato oblast zabezpečovat 50 % celosvětové spotřeby ropy.

Pokud jde o samotný Irák, jeho dosud zjištěné zásoby jsou vyčíslovány na 112,5 miliardy barelů, což představuje 11 % celosvětových zjištěných zásob. Tím se Irák řadí na druhé místo na světě, hned za Saúdskou Arábii, jejíž zásoby mají hodnotu 262 miliard barelů. Za Irákem následují tři země s ropnými zásobami těsně pod 100 miliard barelů: Spojené arabské emiráty, Kuvajt a Írán. Zásoby ropy v dosud neprobádaných oblastech Iráku se odhadují na dalších 220 miliard barelů, čímž by se tento stát mohl dostat dokonce na první místo ve světě. V případě útoku proti prvním dvěma by se irácká kontrola rozšířila o dalších 200 miliard barelů a mohla by zahrnovat až 30 % celosvětových zásob!

Obrovskou předností iráckého „černého zlata“ je snadná dostupnost. Náklady na vytěžení jednoho barelu jsou desetinné (70 centů ku sedmi dolarům) [18] ve srovnání s ropou, která se těží ve Střední Asii považované za nové ropné eldorádo. Navíc je možno dále zvyšovat objem její těžby. Ten se dnes pohybuje na úrovni necelých dvou milionů barelů denně (čtvrtina ve srovnání se Saúdskou Arábii), ale bylo by možno zvyšovat ho až na trojnásobek. Irák je proto předmětem zájmu všech států, které jsou závislé na dovozech ropy.

Saddámova agrese do Kuvajtu se stala přímou ekonomickou hrozbou především pro USA, ale také pro Japonsko, ČLR a další státy, jejichž ekonomické přežití je závislé na dodávkách ropy z Kuvajtu a z dalších zemí této oblasti.

Kdyby Saddám býval ovládl Kuvajt natrvalo, pak by mohl kontrolovat až 30 % světových zásob kvalitní a lehce dostupné ropy. To by mu dalo možnost rozhodovat o její těžbě v celé této oblasti, zvyšovat její ceny na světových trzích, a tím si u odběratelských zemí vynucovat ústupky. A tak Saddámův hazardérský krok znamenal i hrozbu pro zachování růstu průmyslové výroby, pro udržení ekonomické prosperity a zvláště pak pro uhájení pracovních příležitostí [19].

Charakteristika irácké hrozby před operací Irácká svoboda

Přímá, záměrná hrozba ekonomického charakteru

Ropná determinanta má určující vliv především na percepci ekonomického rozměru irácké hrozby. USA jsou největším dovozcem a spotřebitelem ropy v globálním měřítku, za nimi následují Japonsko a Čína. Již v roce 1991 byl Saddámův vstup do Kuvajtu prezentován jako přímá ekonomická hrozba pro „American way of life“.

Stejně tak se i dnes z pohledu USA, ale také řady dalších vyspělých států Severu jedná o faktor přímé, záměrné hrozby ekonomického charakteru. Vycházejí ze zkušeností z přelomu 80. a 90. let, kdy se Saddám několikrát pokoušel ovlivnit ceny ropy na světových trzích. V případě zpřístupnění dalších ještě neprozkoumaných zásob na iráckém území by se zvýšil podíl tohoto státu na světovém bohatství této strategické suroviny. To by pak jeho vládcí dalo nové možnosti, aby si pod hrozbou zvyšování ceny ropy vynucoval větší či menší ústupky. Současně s tím by svým vyděračským chováním mohl kdykoliv generovat hrozbu pro ekonomickou stabilitu USA a řady dalších vyspělých zemí.

Nevyzpytatelný diktátor typu Saddáma Husajna v této části světa tedy pro USA a další bohaté státy Severu nebyl bezpečnostní hrozbou vojenského charakteru. Stal se pro ně – jakožto pro největší světové spotřebitele ropy – přímou a záměrnou bezpečnostní hrozbou ekonomického charakteru. Byl přímou a záměrnou hrozbou pro jejich energetické, a tím tedy i ekonomické přežití. Nepředstavoval hrozbu bezprostřední a naléhavou, představoval vážnou hrozbu z hlediska střednědobého a dlouhodobého výhledu.

Na počátku 21. století se ropná determinanta irácké hrozby ještě více zvýraznila v důsledku toho, že strategickým zájmem USA se stala diverzifikace zdroje dovozu ropy. Jejím prvním krokem je snížení dosud velké závislosti na ropě ze Saúdské Arábie a zvýšení odběru ropy z jiných zdrojů. A právě z tohoto důvodu se posílil strategický význam iráckého území. Nedílně s tím se cílem USA stalo svržení Saddáma Husajna a jeho nahrazení přijatelným a především předvídatelným vládcem. Strategickým cílem USA se stalo zabránit tomu, aby oblast s tak obrovskými zásobami ropy byla pod kontrolou tak nevyzpytatelného, nekooperativního a nepřátelského diktátora.

Preemptivní strategie USA jako výsledek vyhodnocování hrozby saddámovského Iráku

Saddám mnohokrát dokázal, že často riskuje a rozehrává nebezpečné hry, aniž by si uvědomoval, jak nebezpečné jsou především pro jeho zemi a její obyvatelstvo, na jejichž zájmy se odvolává jako na referenční objekty své politiky, která je ve skutečnosti jeho neuskutečnitelným velkášským preludem. V USA vyvolal dojem politika, na kterého neplatí odstrašování, a proto musí být vojensky odstraněn ještě dříve, než stihne vyzbrojit svoji armádu jadernými zbraněmi. A tak v USA převládl názor vyjádřený slovy: „Raději válku bez jaderných zbraní, nežli válku za použití jaderných zbraní“ [20].

Bushova administrativa navazovala na přístup, který na konci roku 1993 vymezil první Clintonův ministr obrany Les Aspin pod názvem Defence Counterproliferation Initiative (DCI). V něm byla výslovně zmíněna možnost **kontraproliferačních akcí**, ale ještě nebylo řečeno, že by mělo jít o alternativu dosavadní politiky nonproliferační.

Další Clintonův ministr obrany W. Perry již proliferaci spojil s tzv. rogue states (problémové, výtržnické, zločinné státy), ale nadále se pokračovalo v preventivní nonproliferační politice, jež otevřela novou etapu v americkém vyhodnocování bezpečnostních hrozeb spojených s proliferací ZHN a s aktivitami globálního terorismu.

Po 11. 9. 2001 však americký přístup k těmto hrozbám vstoupil do nové etapy. Tři měsíce po teroristických útocích prezident G. W. Bush ve svém zásadním projevu vyhlásil, že „rogue states jsou nejpravděpodobnějším zdrojem chemických, biologických a jaderných zbraní pro teroristy“ [21].

A nová národní bezpečnostní strategie ze září 2002, která posléze dostala název Bushova doktrína, již přímo vyhlásila odhodlání v případě potřeby „jednat *preemptivně*, s cílem eliminovat tuto hrozbu pro USA nebo pro jejich spojence a přátele.“ [22]

Při stanovování priorit boje proti mezinárodnímu terorismu Bushova administrativa v roce 2002 rozdělila státy usilující o vybudování vlastních jaderných potenciálů do dvou skupin. Do první zařadila tzv. *de facto* proliférátory (Izrael, Indie, Pákistán), kterým nepřisuzovala nepřátelské záměry ve vztahu k USA. Druhé skupině, tvořené Irákem, Íránem a KLDR dala název nepřátelští proliférátoři (hostile proliferators) a přisoudila jim agresivní záměry ve vztahu k USA [23].

Na základě této percepce hrozby nepřátelských proliférátorů byla v prosinci 2002 vypracována Národní strategie boje proti šíření zbraní hromadného ničení. Ta výslovně uvedla i možnost, že USA mohou nepřátelskému proliférátorovi zasadit tzv. zdrcující úder, kterému se předem nekladou žádná omezení [24].

Jako nejnebezpečnější proliférátor, a tím pádem i jako nejnaléhavější bezpečnostní hrozba pro USA a pro jejich strategické spojence v nejdůležitějších regionech, byl v dané chvíli vyhodnocen Saddámův režim v Iráku. V rovině vyhodnocování bezpečnostních hrozeb to znamenalo zásadní změnu globálního významu.

Dopad preemptivní strategie na vnitroatlantické vztahy

Vyhodnocování hrozby Saddámova režimu mělo vážný dopad i na transatlantické vztahy. Dva velmi významné členské státy NATO – Francie a SRN – vyjádřily na počátku roku 2003 výslovný nesouhlas s uplatněním preemptivní strategie proti Iráku. Žádný z francouzských či německých politiků nepodceňoval nebezpečí spojená s diktátorským režimem Saddáma Husajna. Od Bushovy administrativy se však odlišovali upřednostňováním politických a diplomatických metod nátlaku na tento režim. Francouzský prezident Chirac a ministr zahraničí Dominique de Villepin vynaložili velké úsilí k prosazení rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1441 a trvali na názoru, že „případné rozhodnutí použít sílu by mělo padnout až po výslovném stanovisku Rady bezpečnosti OSN vycházejícím ze zprávy inspektorů“ [25]. Oba státy – Francie i Německo – souhlasily s tím, aby Saddámův režim byl zbaven zbraní hromadného ničení a prvořadý význam přitom přikládaly dodržování zásad mezinárodního práva.

Premiér Raffarin ve vystoupení před poslanci Národního shromáždění dne 14. 1. 2003 vyhlásil: „Přejeme si, aby odzbrojení Iráku bylo dosaženo na úrovni práva a cestou práva“ [26]. Francie i SRN kladly v přístupu k irácké hrozbě hlavní důraz na dodržování zásad mezinárodního práva. Uznávaly sice, že právo bez síly by bylo neúčinné a že vůči Saddámovi je nezbytná tvrdost, od USA se však odlišily tím, že Saddámův režim nepovažovaly za naléhavou, bezprostřední hrozbu. Trvaly na tom, že cílem by mělo být odzbrojení Saddámova režimu, nikoli jeho odstranění cestou války [27].

Saddám Husajn jako přímá a naléhavá hrozba pro Irák

Saddám se nakonec stal závažnou hrozbou především pro Irák. Vehnal ho do dvou válek, čímž zavinil smrt více než milionu Iráčanů, obrovské škody na hospodářství a infrastrukturu a nezměrné utrpení obyvatelstva v důsledku sankcí a embarga. Referenční objekt své bezpečnostní politiky tak přeměnil na své rukojmí. V důsledku svého chování na samém počátku 21. století byl Saddám v USA vyhodnocen jako nejnaléhavější bezpečnostní hrozba. Tím svoji zemi vystavil bezprostřední a záměrné hrozbě, že se stane prvním cílem preemptivní strategie.

Vyvolal podezření, že podporuje mezinárodní terorismus, a to byla další osudová chyba. Dal Bushově administrativě to, co jí po skončení operace v Afghánistánu tolik chybělo. Dal jí přesnou a vítanou „home address“ pro pokračování války proti terorismu. Nabídl jí příležitost, aby namísto neurčitěho a nejasného boje proti organizaci, která je rozvětvená na území několika světadílů a prosazuje nepřímou strategii, mohla zahájit konkrétní boj proti konkrétnímu nepříteli na konkrétním území.

Rizika spojená s vojenským řešením irácké hrozby

Vojenský zásah se stal v polovině roku 2002 prioritou Bushovy války proti terorismu a proti „ose zla.“ Představoval nejprímější cestu k odstranění diktatury oficiálně označené za jednu z nejvážnějších hrozeb na počátku 21. století. Stal se i symbolem odhodlání USA odstranit jakýkoliv tyranský režim, který by byl hrozbou pro sousední státy a pro světový mír.

Ze strategického významu iráckého prostoru ale vyplývá, že nestačí Saddáma vojensky porazit, ale je nutné řešit složitou otázku, co bude po něm. Tím byla od samého počátku dána nutnost zvažovat především rizika politického charakteru. Jde zejména o možné důsledky pro uspořádání samotného Iráku, o dopady na regionální stabilitu a o možné dopady na světovou ekonomiku.

Rizika politického a ekonomického charakteru

Vnitropolitickými riziky vojenského svržení režimu Saddámovy typu byly především propuknutí násilného vyřizování účtů mezi jednotlivými skupinami, vyhrocení vnitropolitické krize a další zhoršení ekonomické a sociální situace země. Takový vývoj nebylo možné vyloučit v důsledku nahromaděných vnitřních rozporů a vzájemných nenávistí [28], jejichž nevládnutí by mohlo vést i k déle trvající destabilizaci vyžadující ekonomickou, politickou a vojenskou asistenci mezinárodního společenství [29]. V případě Iráku největší riziko vyplývalo z heterogenity tohoto státu. Od samého počátku bylo nutno zvažovat, jak se vyhnout rozpadu tohoto státu, který hraje nezastupitelnou úlohu v oblasti arabského heartlandu.

Mezinárodněpolitická rizika spočívala především v tom, že vojenské odstranění Saddámovy diktatury by mohlo vyvolat „celou kaskádu nechtěných důsledků“ [30]. Na jejich zvažování se na počátku ledna 2003 zaměřili analytici Brookings Institution a došli k závěru, že nejvážnější z nich by mohly nastat v Jižní Asii v případě svržení pákistánského prezidenta Pervíze Mušarafa. K moci by se mohli dostat „radikálové a ti by získali přístup k jedinému arzenálu jaderných zbraní v islámském světě“ [31].

Rizika vojenského charakteru

V době příprav vojenského úderu na Irák bylo nutno zvažovat zejména následující rizika:

1. Nejvážnější riziko vyplývalo z nevyzpytatelnosti Saddámovy chování v případě amerického útoku. Nebylo možné vyloučit, že v případě, kdy by již neviděl žádnou možnost na své politické a lidské přežití, by odhodil i poslední zábrany a nařídil by odpálení zbraní hromadného ničení na města v Izraeli, na ropné zdroje v Saúdské Arábii a proti jednotkám a základnám amerických vojsk.
2. Další rizika byla spojena se ztrátami na životech amerických, případně spojeneckých vojáků. Jejich výše rozhodujícím způsobem závisela na konkrétním průběhu operací: v případě leteckých úderů z výšek nad 20 km bylo možné minimalizovat riziko ztrát na straně USA.

3. Od vyhlášení záměru na válku proti Iráku však bylo nutné brát v úvahu, že nejsilnější vojenské jednotky irácké armády a jejich velitelství by mohly být rozmístěny v hustě obydlených čtvrtích Bagdádu a dalších lidnatých měst, a tím brát jejich obyvatelstvo jako svá rukojmí. Za takové situace by bylo nutné volit mezi dvěma dalšími vojenskými riziky.
4. Vzdušné síly USA by i v tomto případě bombardovaly z výšek nad 20 km, a tím by podstupovaly riziko tzv. vedlejších škod, tedy velkého počtu obětí z řad civilního obyvatelstva a vážných škod na ekonomických a týlových kapacitách nezbytných pro přežití iráckého státu po skončení války.
5. Druhou variantou bylo bombardování z nižších výšek, ale tím by na sebe piloti brali riziko, že mohou být zachyceni a zničeni systémy protivzdušné obrany.
6. V případě, že by se nepodařilo co nejrychleji zlikvidovat Saddáma Husajna, bylo by nutné podstoupit rizika spojená s nasazením pozemních sil a ztrátami na jejich straně.
7. Vážným rizikem byl i střet s jednotkami tzv. Republikánské gardy (celkem 50 000 vojáků) a Speciální republikánské gardy (15 000 až 20 000 vojáků), pravidelné armády o síle 350 000 vojáků a případných rezerv o síle až 600 000 vojáků. Úvahy expertů před zahájením operace *Irácká svoboda* byly vymezeny dvěma krajnostmi. Optimistický náhled počítal s tím, že „po počátečních zásazích by se větší či menší část irácké armády mohla obrátit proti nenáviděné tyranii“ [32] a splnit úlohu tzv. proxy (těch uskupení opozičních sil v místě zásahu, která jsou ochotna postavit se na stranu USA a bojovat na obtížných úsecích pozemní války). Na druhé straně stály obavy, že zejména nejpreferovanější jednotky by z obav o poválečné vyřizování účtů mohly bojovat takříkajíc do posledního dechu. Zazněla i varování, že „Iráčané nenávidí americkou vládu ještě více než samotného Saddáma. A že není dobré si nalhávat, že invaze a okupace proběhne snadno“ [33].

Úspěšnost operace *Irácká svoboda*

Operace *Irácká svoboda* ale na konec vyzněla jako velký úspěch. I když zatím nejsou známy všechny konečné oficiální údaje, lze říci, že byla zdařilým pokračováním trendu snižování počtu obětí jak na vlastní straně, tak i na straně civilního obyvatelstva země, ve které se zasahuje. Díky až nečekaně rychlému a hladkému průběhu vejde do novodobých dějin vojenskosti jako jednoznačně nejsnadnější vítězství ve všech čtyřech válkách postkonfrontačního období.

Dnes, kdy již víme, jak rychle a snadno válka proběhla, a to především v samotném Bagdádu, vidíme, že teze o naléhavosti irácké hrozby byly velkou nadsázkou. Naprosté zhroucení bránící armády ukázalo, že Irák vůbec neměl na to, aby mohl být vážnou a naléhavou vojenskou hrozbou pro bezpečnost USA a jejich spojenců. A tak vyvstává celá řada otázek, na které teprve budeme hledat odpovědi. Byla vůbec Republikánská garda tak početná a tak dobře vyzbrojena, jak se celý svět domníval? Teprve dnes si vlastně připomínáme, že gardisté nikdy předtím pořádně nebojovali, že nebyli nasazeni ani v roce 1991. Ve skutečnosti to totiž byla především policejní síla budovaná a připravovaná na represivní akce proti vlastnímu obyvatelstvu.

Vedle největší záhady – zbraní hromadného ničení – vyvstává otázka, zda irácká armáda měla tak silnou výzbroj, jak psal i tak spolehlivý a uznávaný zdroj, jakým bezesporu je Military Balance [34]? Kam se v tom případě podělo sedm set tanků T-72, čtyři tisíce obrněných vozidel, přes tři sta bitevních letounů a téměř čtyři sta vrtulníků? Zatím nebylo oznámeno, kolik jich skutečně bylo zničeno v boji a kolik jich bylo nalezeno na základnách po skončení bojů. Je dost možné, že všechny tyto zbraňové systémy byly do Iráku kdysi prodány, ale pak už nebyly pro nedostatek peněz udržovány v bojeschopném stavu, a tak byly nepoužitelné.

Rozhodující úlohu v této válce bezesporu sehrál obrovský technologický náskok USA, zejména pak jejich schopnost ničit nepřátelské systémy spojení a velení. Vzápětí po zachycení jakékoliv komunikace iráckého velení mohly útočící jednotky zasadit přesný úder každému, kdo vydával rozkazy. Vědomí zranitelnosti mohlo vést k tomu, že nejvyšší političtí i vojenská činitelé Iráku přestali používat systémy spojení, a tak se musel zhroutit celý systém velení. Invazní jednotky nakonec nebyly nuceny nasazovat žádné další systémy, které ještě měly v rezervě pro případ nepříznivého vývoje. Je jen dobře, že nemusely použít tolik obávané miniaturní jaderné zbraně nebo plazmové bomby.

Průběh a výsledky operace *Irácká svoboda* dávají mimo jiné také možnost pro první posouzení otázky tzv. naléhavé hrozby (imminent threat). Jde totiž o otázku, která byla jádrem rozdílu mezi USA a Velkou Británií na jedné straně a Francií a SRN na straně druhé. USA a Velká Británie považovaly Saddámův režim za naléhavou hrozbu, a proto se rozhodly k jeho svržení. Naproti tomu Francie a SRN zastávaly názor, že postačí, když Irák bude odzbrojen, a to nikoli cestou vojenského úderu, ale prostřednictvím činnosti zbrojních inspektorů OSN.

Některé paradoxní výsledky a otevřené otázky

Z tohoto úhlu pohledu se ukazují dva paradoxní výsledky operace *Irácká svoboda*. Především byl přesvědčivě vyvrácen argument, s nímž vystoupil francouzský ministr zahraničí v Radě bezpečnosti OSN dne 14. 2. 2003. Tam Dominique de Villepin tvrdil, že mírové jednání na základě práce inspektorů OSN je „nejrychlejší a nejúčinnější cestou k odzbrojení iráckého režimu“ [35]. Nakonec se ale ukázalo, že dobře naplánovaná a provedená vojenská operace byla cestou podstatně rychlejší a přímější než činnost inspektorů OSN. V samotné Francii proto dnes sílí kritická sebereflexe.

Dominique Moisi, zástupce ředitele Francouzského ústavu mezinárodních vztahů (IFRI), otevřeně uznává [36], že „kdyby byly vyslechnuty námitky Francie, dnes by stále ještě existoval režim Saddáma Husajna“. Dodává k tomu, že Francie svým odporem Spojeným státům uškodila jenom okrajově, ale důsledky pro ni budou těžké.

Na druhé straně ale nebyla zatím zpochybněna opodstatněnost dvou francouzských pochybností o důvodech vojenského zásahu v Iráku. Především se nepotvrdilo, že Irák byl tak vojensky silný, aby představoval vážnou a naléhavou vojenskou hrozbu pro bezpečnost Spojených států a jejich spojenců v NATO. Z hlediska vojenského byl Irák nakonec tak slabý, že se v závěrečných bojích vůbec nebránil. Jeho ozbrojené síly zcela selhaly právě tam, kde se očekával nejsilnější odpor a nejtvrdší boje. Zároveň s tím se doposud neprokázalo spojení mezi Bagdádem a sítí al Kajda a jejich spolupráce při přípravě a uskutečnění teroristických útoků dne 11. 9. 2001.

Pokud jde o bezprostřední výsledky vojenského svržení režimu Saddáma Husajna, oba přístupy, americko-britský i francouzsko-německý, se tedy napůl potvrdily, a zároveň s tím

se napůl zmyšlily. Zatím je brzo na jejich hodnocení z hlediska střednědobých a dlouhodobých důsledků operace *Irácká svoboda*. Teprve další vývoj ukáže, zda se potvrdí či nepotvrdí obavy francouzských a německých politiků. Je nutné vyčkat na to, zda dojde či nedojde k destabilizaci oblasti Perského zálivu, zda za nějaký čas budou či nebudou následovat odvetné teroristické útoky a zda mezinárodní právo zcela ztratí kontrolu nad používáním vojenské síly k dosahování mocensko-politických cílů v rozvojovém světě.

Pochybnosti zaznívají i v samotných USA. Např. Stephen Cohen, profesor New York University [37], uznává, že zatím nelze s jistotou říci, zda úspěch operace *Irácká svoboda* posílí mezinárodní bezpečnost a zejména pak bezpečnost USA. Stejně tak nevíme, zda se sníží nebo naopak zvýší počet teroristických akcí a nábor nových členů do jejich řad. Další otevřená otázka zní, zda se zastaví nebo naopak bude dále pokračovat šíření zbraní hromadného ničení. A v neposlední řadě nemůžeme s určitostí říci, zda preemptivní vojenské údery zůstanou jen záležitostí USA, nebo se stanou inspirací i pro jiné jaderné státy, jako např. Indii nebo Pákistán.

Hrozby a rizika spojené s postsaddámovským uspořádáním Iráku

Historické souvislosti připomínají, že „Irák byl nebezpečným a brutálním místem i před Saddámem“ [38]. Napovídají, že nelze očekávat náhlou a bezproblémovou demokratizaci této země. Nevytvářejí předpoklady pro to, aby na Saddámovo místo usedl někdo z řad zahraniční opozice sdružené v Iráckém národním kongresu. Tito lidé nejsou jednotní, nejednou se sami zkompromitovali a jsou více či méně odtrženi od irácké reality, a tak by měli velké problémy s prosazením své autority. Velká rizika jsou spojena také s úvahou o nastolení přechodné vojenské vlády USA, jako tomu v Německu nebo v Japonsku po skončení druhé světové války [39]. V roce 1945 byly tyto dva státy zdecimovány expanzivní válkou, kterou samy rozpoutaly. Irák ale nic takového neprovedl, a tak by jeho obyvatelstvo mohlo vojenskou vládu cizího státu vnímat jako své potrestání za diktátora, pod nímž dlouho trpělo. Realističtější řešením by bylo nastolení vojenského vládce, což ostatně má v Iráku dlouhou tradici. Irácká armáda bude i nadále mít velkou sílu a mocné nástroje na to, aby Saddáma nahradila sunnitským generálem, který by se proti němu dokázal v kritické chvíli obrátit a převzít zodpovědnost za chod státu. Po nástupu k moci by takový generál měl dvě základní poslání. Mezinárodněpolitické poslání by spočívalo ve schopnosti kooperovat se všemi členy Rady bezpečnosti OSN a zejména pak s USA. To samo o sobě vůbec nebude jednoduché, neboť nelze vyloučit, že po letech sankcí a vojenských úderů budou v irácké společnosti přetrvávat protiamerické nálady [40].

Vnitropolitickým posláním Saddámovo nástupce pak bude vytvořit příznivější prostředí pro soužití všech tří hlavních etnických skupin, tzn. především otevření prostoru pro větší zastoupení Kurdů a šíitů. Nesmí přitom ani na chvíli zapomenout na přísnou kontrolu armády a všech zpravodajských služeb. Jedná se tedy o podobné výzvy, jaké musí zvládat současný prezident jiného muslimského státu – Pákistánu. I při vědomí, že každé přirovnání může být více či méně ošidné, lze říci, že velkým úspěchem USA, které si hodně potrpí na podobnostech a podobných řešeních, by byla jakási „mušarafizace“ Iráku. Zemi by řídil generál, který by mohl vládnout velmi autoritativně, ale byl by vstřícný vůči stálým členům Rady bezpečnosti OSN, zejména pak vůči nejsilnějšímu z nich.

Nepříznivé varianty by mohly nastat v případě, že po nesporném úspěchu vojenského sesazení diktátorského režimu by se nepodařilo dostát čtvrté zásady ženevských konvencí

z roku 1949. Ta vojensky intervenujícím zemím ukládá povinnost, aby tam, kde zasahují, zajistily veřejný pořádek [41]. Zvlášť velké problémy by nastaly, kdyby se nepodařilo zabránit desekularizaci a s islamizací Iráku. Taková varianta by přinesla chronické politické násilí s celou řadou vleklých konfliktů a mohla by způsobit celou řadu vážných komplikací v celé oblasti Středního východu. Její naplnění by mohlo Irák přeměnit v konkrétní bitevní pole tolik obávaného střetu civilizací, za jehož viníky by byli považováni především ti, kdo takřikajíc otevřeli Pandořinu schránku. Varianta teokratického islamistického řešení proto představuje vážnou hrozbu politického charakteru pro budoucnost vztahů mezi Severem a muslimským světem.

Žádné realistické řešení by nemělo skončit rozpadem Iráku jako státu. Třímilionová menšina Kurdů, představující celkem 15 % obyvatelstva Iráku, by mohla podlehnout pokušení odtrhnout se a vytvořit vlastní stát se značným množstvím ropných zdrojů. K nim by se pak mohlo připojit celkem 12 milionů jejich soukmenovců na jihovýchodě sousedního Turecka, které je členským státem NATO. Jakými argumenty pak 15 milionů lidí přesvědčit, že by neměli usilovat o něco, co již mají národy, kterých je sedmkrát (Kuvajťané) nebo i desetkrát méně (Ománci)? Územní celistvost Iráku by však mohla být ohrožena také na jihu, kdyby početná šíitská menšina usilovala o připojení k šíitskému Íránu. Irák by se tak mohl výrazně zmenšit a ztratit schopnost plnit funkci jakéhosi valu mezi monarchistickými režimy na západě a šíitským Íránem na východě, který je navíc jedním z bodů na tzv. ose zla.

Závěr

Nadále se bude diskutovat o tom, zda operace *Irácká svoboda* byla preventivní nebo preemptivní válkou. Dnes ještě nelze vynést jednoznačný soud. Pokud bychom celou akci posuzovali podle vyhlášení amerického prezidenta pronesených od října do 2002 do února 2003, pak mohli dojít k závěru, že původně mělo jít o válku preemptivní. G. W. Bush totiž ve všech těchto prohlášeních zdůrazňoval, že Irák byl „vážnou a stále naléhavější hrozbou“ (5. 10. 2002), nebo „nejvážnější hrozbou soustředěnou na jednom místě a v jedné době“ (7. 10. 2002).

O preemptivním charakteru akce *Irácká svoboda* bychom mohli hovořit i podle nevojenského kritéria, které říká, že preemptci je také to, když se nějakého území zmocníme dříve, než tak učiní někdo jiný. V případě Iráku by šlo o zmocnění se území, které má strategický význam jak z hlediska geopolitického, tak i ekonomického, zejména pak surovinového.

Jiné skutečnosti zase hovoří ve prospěch názvu „preventivní válka“. V některých svých projevech totiž G. W. Bush hovořil v tom smyslu, že čím déle se bude čekat, tím více bude Saddámův režim posilovat svůj vojenský potenciál. V říjnu 2002 např. vyhlásil, že Irák by mohl mít arzenál jaderných zbraní do jednoho roku. Dalším argumentem amerického prezidenta byla teze, že se nesmí dovolit, aby irácký režim poskytl své ŽHN síti al Kajda. Z těchto hledisek tedy šlo o „předejít“ nepříznivého vývoje, šlo o prevenci.

Rychlá porážka irácké armády ukázala, že o preemptivní válku šlo jedine z hlediska záboru iráckého území a jeho zdrojů. Ostatní důvody pro preemptci se nenaplnily, neboť Saddámův režim se nedokázal ani ubránit, natož aby byl naléhavou hrozbou pro USA a pro jejich spojení. Jestli cílem operace *Irácká svoboda* byl boj proti šíření ŽHN, pak se jednalo jednoznačně o válku preventivní, v žádném případě nešlo o válku preemptivní.

Avšak i nad preventivním charakterem této války se vznášejí otazníky. Zatím totiž nebyly předloženy nesporné důkazy, které by, byť se zpětnou platností, potvrdily výroky o síle iráckého arzenálu ZHN a o nebezpečí, že tento arzenál by se mohl dostat do rukou vůdců sítě al Kajdy. Pokud by nebyly předloženy dostatečně věrohodné důkazy, museli bychom pokračovat ve vy-
lučovací metodě. Ta by nás mohla přivést k závěru, že nešlo ani o preempci naléhavé vojenské hrozby, ani o prevenci šíření ZHN, ale že šlo především o preempci ve smyslu záboru území.

Literatura:

- [1] *A Dictionary of Modern Defence and Strategy*. London: Europa Publication Limited, 1987.
- [2] *DoD Dictionary of Military Terms*. Joint Pub 1-02, Washington DC 1998. Tato publikace, stejně tak jako všechny ostatní oficiální publikace vydávané americkým ministerstvem obrany, se ovšem výrazu pre-emptivní válka vyhýbají s poznámkou, že tento výraz se nepoužívá.
- [3] Robert. S. LITWAK. "The New Calculus of Pre-emption". *Survival*, vol. 44, n. 4, Winter 2002-03, s. 53 – 80.
- [4] Třetím z těchto činitelů je politika. Blíže viz Barry BUZAN, Ole WAEVER, Jaap de WILDE. *Security. A New Framework For Analysis*. London: Lynne Rienner Publishers, 1998.
- [5] Irák byl doposud republikou, v jejímž čele stál prezident. Saddám však tuto republiku přeměnil v silně autoritativní sekulární diktaturu s vybičovaným kultem osobnosti. Strana BAAS – Socialistická strana arabské obrody. Spíše než socialistické byly v posledních letech akcentovány muslimské prvky hnutí. Založena v Damašku r. 1940 skupinou arabských intelektuálů. Arabské vlády bez ohledu na svou politickou orientaci ji vždy považovaly za potenciálně velmi nebezpečnou a takřka všude byla zakázána. V Iráku začala působit v r. 1954, k moci se dostala r. 1968. Po 35 letech u moci byla rozpuštěna 11. 5. 2003. Příkaz přišel měsíc po té, co jednotky USA ovládly Bagdád.
- [6] Aymeric CHAUPRADE, François THUAL. *Dictionnaire géopolitique*. Paris 1998, s. 195.
- [7] Islámská revoluce v Iránu byla hrozbou nejen pro Saddámův režim, ale také pro integritu iráckého státu a pro jeho postavení v celé oblasti.
- [8] Tyto smlouvy Iráku zajišťovaly, že Irán se vyvaruje podpory iráckých Kurdů, a to výměnou za rovné rozdělení vod pohraniční řeky Šat el Arab.
- [9] Např. Francie dodávala letouny Mirage a Etandard a řízené střely Exocet.
- [10] Eric LESSER. "Les Etats – Unis ont lourdement armé l' Irak dans les années 1980." *Le Monde*. 8. 3. 2003.
- [11] Blíže viz např. Jean-Pierre LANGELLIER. "Les mille et un crimes de Saddam Hussein, Le mystere irakien." *Le Monde* 29. -30. 9. 2002, s. VIII. Jedním z volných překladů pojmu *sekuritizace* je může být „vyhodnocování bezpečnostních hrozeb“, nebo přesněji a označení problému jako bezpečnostní hrozby“. Odvíjí se od vyhodnocování bezpečnostních hrozeb, pro jejichž definování mají různé státy různé práhy. Hrozba ve skutečnosti nemusí existovat, ani nemusí být příliš naléhavá. Stačí, když nějaký problém je jako bezpečnostní hrozba prezentován tak dlouho, až se s ním ztotožní většina společnosti. Viz *Česká bezpečnostní terminologie: výklad základních pojmů*. Str. 165-168. Vydala Masarykova univerzita v Brně, 1. vydání 2002.
- [12] Roger Hilsman. *The Politics of Policy Making in Defence and Foreign Affairs*. New York: Prentice Hall, 2000, s. 19.
- [13] "Le mystere irakien." *Le Monde* 29. - 30. 9. 2002, s. V.
- [14] Letecká ofenziva trvala celkem 40 dní a pozemní boje dokonce jenom 100 hodin.
- [15] *Military Balance 1990-1991*, 105-106.
- [16] Tamtéž, s. 109.
- [17] Jean-Pierre Favenec. "Géopolitique du pétrole au début du XXI. siecle." *Commentaire*, N. 99, Automne 2002, s. 538- 541.
- [18] Citováno podle "Le pétrole, l' autre enjeu du conflit". *Le Monde*, 20. 9. 2002.
- [19] Babette STERN. "D' une guerre du Golfe a l' autre : les similitudes sont en trompe - l' oeil." *Le Monde*, 4. 1. 2003.
- [20] Kenneth M. POLLACK. "He' s too unreasonable for deterrence." *International Herald Tribune*, 28. - 29. 9. 2002.
- [21] "President' s Speak on War Effort to Citadel Cadets' s". 11. 12. 2001, White House, Office of the Press Secretary. <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/12/20011211-6.html>.
- [22] The National Security Strategy of the USA. <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>. „Preemptivní“ – mají za úkol něco znemožnit, (předem ochromující, zabraňující), preventivní.

- [23] Blíže viz Robert S. LITWAK. "The New Calculus of Pre-emption". *Survival*, vol. 44, no. 4/ Winter 2002-2003, s. 67.
- [24] Blíže viz *National Strategy to Combat Weapons of Mass Destruction*.
- [25] Vystoupení prezidenta Chiraka před zástupci diplomatického sboru dne. 7. 1. 2003. Citováno podle *Le Monde* 9. 1. 2003.
- [26] La position de la France n' a pas changé. <http://www.premier-ministre.gouv.fr/fr/fr/p.cfm.ref=37867>
- [27] "L' Irak et l' Europe." *Le Monde* 14. 3. 2003.
- [28] Za posledních 25 let bylo zabito okolo 100 000 Kurdů a jenom při potlačování povstání šítů v roce 1991 jich přišlo o život 30 až 60 000.
- [29] Na tato rizika výstižně upozornil přední český arabista Miloš MENDEL v článku „Do Iráku bez falešné humanity“. *Lidové noviny*, 27. 1. 2003.
- [30] Strobe TALBOTT. "A terrible swift sword." *International Herald Tribune*, 24. 01. 2003.
- [31] Tamtéž.
- [32] Citováno podle Jacques ISNARD "Combien de divisions? Le mystere irakien." *Le Monde* 29. - 30. 9. 2002, s. II.
- [33] "Iraqis won't welcome U.S. troops." *The New York Times*, 5.- 6. 10. 2002.
- [34] *Military Balance* 2001-2002, s. 134-135.
- [35] Intervention du Ministre des Affaires Etrangeres, Dominique de Villepin, au Conseil de sécurité 14. février 2003.
- [36] Dominique Moisi: France pays a price. *International Herald Tribune*, 18. 4. 2003.
- [37] Stephen R. COHEN. "Has the war made America safer?" *International Herald Tribune*, 23. 4. 2003.
- [38] Sebastian MALLABY. "War might be the easy part." *International Herald Tribune*.
- [39] Blíže např. „Dangers lie ahead." *The New York Times*, 12. - 13. 10. 2002.
- [40] Philip H. GORDON, Martin INDYK and Michael O'HANLON. "Getting Serious About Iraq." *Survival*, vol. 44, no. 3, Autumn 2002, s. 19.
- [41] Thierry de Montbrial: Réconcilier la communauté internationale. *Le Monde*, 20. 21. 4. 2003.

Bush byl přesvědčen, že nechtěl-li pořádně jenom čekat, až se něco přihodí, jedinou alternativou jsou preventivní zákroky. Na počátku 21. století existovaly dvě reálné hrozby: další překvapivý, mohutný teroristický útok ve stylu jedenáctého září a šíření zbraní hromadného ničení – biologických, chemických či jaderných. Pokud by se obě tyto hrozby spojily v rukou teroristů nebo některého ze zločinných států, mohlo dojít k útoku na USA, při němž by zahynuly desetitisíce, možná statisíce lidí.

Kromě toho již prezident a jeho spolupracovníci pochopili, že dokonale zabezpečit domácí území Spojených států je v zásadě nemožné. Přes všechna zesílená bezpečnostní varování veřejnosti před terorismem byla země chráněna jen minimálně. Spojené státy přežily Pearl Harbor a zvítězily ve druhé světové válce. Prozatím dokázaly unést i jedenácté září a vyhrály první fázi války v Afganistánu. Co by se však stalo, kdyby došlo k nukleárnímu útoku, který by zabil desetitisíce či statisíce lidí?

Bob Woodward
Bushova válka
BB art 2003